

ПОНЯТТЯ СТРАТЕГІЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ЯК КОМПОНЕНТА КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНЯ

Дровольська Катерина

*здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Навчально-наукового інституту української філології та соціальних
комунікацій Черкаського національного університету імені Богдана
Хмельницького*

Науковий керівник:

Марценішко Вікторія

*кандидат філологічних наук, викладач кафедри методики навчання,
стилістики і культури української мови
Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького,
м. Черкаси*

Поняття «стратегічна компетенція» як компонент комунікативної компетенції справедливо вважається сьогодні, поряд з іншими її складовими, теоретичним фундаментом соціолінгвістики та низки інших споріднених наук і особливо тих, які вивчають взаємозв'язок мови і міжкультурного спілкування. Термін «стратегічна компетенція» з'явився в 1980 році. Його авторами були освітяни М. Кенейл і М. Свейн, які займалися проблемами викладання та оволодіння іноземними мовами. Дослідники створили модель комунікативної компетенції в єдності її чотирьох компонентів: граматичної, соціолінгвістичної, дискурсивної та стратегічної [1, с. 37]. Як вважали ці автори, стратегічна компетенція полягає у досконалому володінні стратегіями вербального та невербального спілкування, які можуть бути задіяними, щоб компенсувати зрив у ньому, викликаний наявними умовами ситуації спілкування, що його обмежують, або недосконалою компетентністю в одній або декількох сферах комунікативної компетенції і щоб підвищити ефективність процесу спілкування.

Мета нашої роботи – дослідити формування стратегічної (діяльнісної) компетенції у теоретичному аспекті. За більш як сорок років свого існування поняття «стратегічна компетенція» періодично привертало увагу науковців (переважно зарубіжних). Проте до недавнього часу педагогів і мовознавців більше цікавили зовнішні прояви процесу міжкультурного спілкування. Компетенції особистості, що уможливають

його, не отримували гідної уваги. Проте останнім часом становище різко змінилось. Так, М. І. Пентилюк у праці «Наукові засади комунікативної спрямованості» виокремлює стратегічну компетенцію з-поміж інших та доводить її важливість у розвитку особистості [4].

У березні 2000 року Європейська Рада на засіданні в Лісабоні спрямувала країни Європейської Співдружності на нові перспективи економічного, наукового та соціального розвитку. Після чотирьохрічної роботи в цьому напрямі було вирішено планомірно підвищувати рівень освіченості громадян за рахунок формування в них фундаментальних умінь, необхідних та достатніх для ефективної життєдіяльності в сучасному інформаційному суспільстві. У листопаді 2004 року було скликано Європейську Комісію Генерального Директорату з освіти і культури «Освіта і навчання 2010». На засіданні робочої групи з питання «Ключові компетенції: ключові компетенції в процесі неперервного самонавчання. Європейські рекомендації» було визначено, які саме життєві вміння є необхідними для сучасного європейця. Їх перелік було названо ключовими компетенціями. Серед них одне з чільних місць посідають комунікативні компетенції в рідній і іноземних мовах [2, с. 41].

Доцільність формування стратегічної компетенції в українських школярів було вперше відображено в чинній навчально-методичній нормативній базі освітнього процесу [3, с. 50]. Поява нового навчального імперативу викликана приєднанням української школи до компетентнісної парадигми, розробленої європейськими освітянами в контексті Болонського процесу. Відповідно, стандартом обов'язкової освіти стає володіння випускником ключовими освітніми компетенціями і, зокрема, комунікативними. А тому зрозуміло, що без визначення та впровадження ефективних способів формування стратегічної компетенції у школярів оволодіння ними мовним циклом предметів буде недосконалим. Актуальність розробки цього питання в Україні очевидна, особливо враховуючи те, що серед вітчизняних і зарубіжних учених немає згоди щодо сутності поняття стратегічної компетенції. Термін «стратегічна компетенція» подекуди взаємозамінюється такими поняттями як «навчальна компетенція», «навчальні евристичні вміння», «вміння навчатись», «навчально-пізнавальні компетенції». Становище, що склалось навколо формулювання стратегічної компетенції, є досить небезпечним, оскільки в нормативних і навчально-методичних вітчизняних документах визначення стратегічної компетенції принаймні нечіткі та узагальнені.

Підсумовуючи твердження вчених, можемо сформулювати таке визначення стратегічної компетенції. Отже, стратегічна компетенція – це здатність використовувати вербальні та невербальні комунікативні стратегії для запобігання або компенсації зриву в процесі спілкування, а також ефективного досягнення його цілей, поглиблення знань мови.

Ситуації, що потребують володіння стратегічною компетенцією, є умовами повсякденного існування громадян будь-якого суспільства. Тому питання про необхідність спеціальної підготовки майбутнього вчителя-філолога до формування в учнів стратегічної компетенції є доцільним та своєчасним. Адже практична розробка цього питання у вітчизняній педагогіці значно підвищить готовність сьогоденних українських школярів до продуктивної життєдіяльності. Також стратегічна компетенція передбачає вміння вибирати ефективні стратегії для розв'язання комунікативних завдань; розвиток здатності учнів до самостійного навчання і самовдосконалення, бажання спілкуватися, слухати і розуміти інших, планувати навчальний процес, вміння адекватної оцінки та самооцінки.

Завдяки такому комплексному підходу стратегічної компетенції до навчання мови діяльнісний процес школярів буде активізовуватися, оскільки вона передбачає не лише міжособистісне навчання, а й індивідуальне, не лише вивчення нового матеріалу, а й демонстрування його реального застосування.

Отже, діяльнісна змістова лінія виявляється у розвиткові й удосконаленні загальнопізнавальних, контрольно-оцінних і творчих умінь учнів. Школярі мають оволодіти вміннями робити спостереження (виділяти головне, порівнювати, систематизувати й узагальнювати, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки); робити висновки за аналогією, будувати моделі мовних явищ, висувати припущення й доводити (або спростовувати), добирати й оцінювати інформацію, трансформувати й використовувати її, давати оцінку явищам життя, виражати власні думки, почуття, переживання [1, с. 32].

Оволодіння такими вміннями має відбуватися під час виконання системи вправ і завдань, що репрезентують мовну, мовленнєву та соціокультурну змістові лінії, що готує учнів до розв'язання як навчальних завдань, так і життєвих проблем (стратегічна компетенція).

ЛІТЕРАТУРА

1. Аналітико-прогностичний супровід формування самоосвітньої компетентності учнів [уклад.: Л. Г. Чернікова, Н. В. Бухланова]. Донецьк: Обл. ІППО, 2003. 302 с.
2. Життєва компетентність особистості [за ред. Л. В. Сухань, І. Г. Єрмакова та ін.]. Київ: Богдана, 2003. 520 с.
2. Мацько Л. В. Стратегія мовної освіти. *Педагогічна газета*. 2002. № 10-11. С. 10.
3. Пентилюк М. І. Наукові засади комунікативної спрямованості у навчанні рідної мови. *Українська мова і література в школі*. 1999. № 3. С. 8-10.
4. Токарева Н. М. Формування навичок репродуктивного мислення учнів 5-9 класів. *Педагогіка і психологія*. 1997. № 1. С. 49-53.